

Kriteriji kvalitete u situacijama učenja

Doc. dr. sc. Edita Slunjski,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Promišljanje situacija učenja u aktivnostima djece na praktičnom dijelu stručnog ispita vrlo je odgovoran i zahtjevan posao koji zahtijeva visoku razinu promišljanja i stručnosti. U članku pročitajte kako promišljati i stvarati uvjete za situacije prirodnog učenja djece.

Organizaciju uvjeta za aktivnosti djece valja temeljiti na suvremenim pedagoškim idejama i znanstvenim spoznajama. Među ostalim, to podrazumijeva i uvažavanje prirode učenja djece, kao i činjenice da su djeca socijalna bića koja od najranije dobi stupaju u svrhovite socijalne interakcije sa svojim socijalnim okruženjem. Prevedene na oblikovanje odgojno-obrazovnih aktivnosti u vrtiću, navedene ideje znače organiziranje uvjeta u kojima djeca imaju **što činiti** i u kojima to mogu **činiti s drugima**. Vidljivo je kako se naglasak stavlja na oblikovanje situacije učenja, a ne na striktno planiranje i izravno upravljanje tim aktivnostima. Naime, učenje je dinamičan i nepredvidiv proces kojeg ne možemo u potpunosti predvidjeti ni kontrolirati, nego uspostaviti pedagoške uvjete koji djeci omogućuju da sami generiraju za njih značajno i smisljeno znanje (Elliott, 1998.), u skladu sa svojim individualnim potrebama i mogućnostima. Osmišljavanjem primjerenih situacija učenja, te promatranjem i podržavanjem prirodnih smjerova razvoja njihovih aktivnosti, djeci na neizravan način omogućujemo (su)autorstvo nad procesom vlastitog učenja.

Pedagoško osmišljavanje i pripremanje materijala za aktivnosti

Smjer i kvalitetu aktivnosti djece značajno određuje razina pedagoške osmišljenosti materijala koje im nudimo. Što je ponuđeni materijal bolje pedagoški osmišljen, dvojba djece o mogućnostima njegova korištenja je manja, a odgojno-obrazovni potencijal aktivnosti koje će se pomoću njih razviti veći. U osmišljavanju i pripremi materijala za aktivnosti djece, od pomoći mogu biti pitanja:

- Jesu li pripremljeni materijali dovoljno raznovrsni, raznoliki?
- Jesu li materijali osmišljeni tako da ih mogu koristiti djeca različitih kompetencija?
- Odgovaraju li materijali interesima te individualnim i razvojnim mogućnostima djece?
- Potiču li materijali djecu na samostalno korištenje i suradnju s drugom djecom?
- Mogu li djeca koristeći materijale nešto novo otkrivati i učiti?
- Jesu li materijali usklađeni s postojećim znanjem i iskustvom djece?
- Jesu li materijali ponuđeni na odgo-

varajućem mjestu i na odgovarajući način?

- Je li djeci ponuđena mogućnost dokumentiranja vlastitih aktivnosti?

Promatranje i analiza aktivnosti djece – neki kriteriji kvalitete

Mogućnost djece da **samostalno koriste materijale** jedan je od važnijih kriterija kvalitete njegove osmišljenosti. Organizacija uvjeta temeljena na ponudi dobro osmišljenih materijala rezultira nizom različitih aktivnosti djece, od kojih su mnoge samoinicirane i samoorganizirane.

'Smislenost' aktivnosti, osim pedagoške svrhe koju u određenoj aktivnosti djeteta vidi odgajatelj, svakako uključuje i smisao koji ta aktivnost ima za samo dijete – kako ono razumije ponuđeni materijal ili problem kojim se u nekoj aktivnosti bavi. Aktivnost koja za njega nema smisla, dijete ne bi smjela obvezivati na sudjelovanje, čak ni kad je temeljena na dobroj ili pedagoški opravdanoj ideji odgajatelja pripravnika. U tom smislu, započete aktivnosti djece valja pažljivo promatrati, te promišljati pitanja:

- Na koju vrstu (koje vrste) aktivnosti ponuđeni materijal djecu potiče?
- Što djeca točno rade i što to za njih znači?
- Kako djeca razumiju problem ili temu kojom se bave?
- Koji aspekt problema (ili teme) djecu najviše zanima?

U oblikovanju i pripremi materijala za aktivnosti djece, posebnu pozornost valja posvetiti činjenici da djeca iste kronološke dobi u određenom

Razumijevanje onoga što su djeca u aktivnosti stvarno radila koristi odgajatelju za kvalitetniju podršku procesu njihova učenja

području mogu imati posve različita znanja i kompetencije. U tom smislu, potrebno je osmisliti i ponuditi **raznovrsne i raznolike materijale** koji će biti inspirativni kako za kompetentniju djecu, tako i za onu manje kompetentnu.

U pripremi aktivnosti također valja imati uvid u **postojeća iskustva djece s određenim materijalima** je će ona snažno odrediti kvalitetu i smjer razvoja njihovih aktivnosti. Primjerice, ukoliko djeca nemaju stalno dostupne određene materijale (npr. vodu, pijesak, temperu i slične atraktivne materijale), povremene prilike korištenja tih materijala vjerojatno će ih daleko više emocionalno angažirati nego ukoliko im je isti svakodnevno na raspolaganju. U takvim situacijama, djeca će se jako veseliti prilici uživanja u novom materijalu, i vjerojatno neće odmah biti raspoložena za istraživanje nekih njegovih specifičnih svojstava. Zato u toj (prvoj) fazi od djece nije realno očekivati neke posebne istraživačke pothvate i otkrića, nego ih je primjerenije prepustiti fascinaciji i užitku u novom materijalu.

Sljedeći važan kriterij u osmišljavanju i pripremi materijala jest mjera u kojoj **on djecu potiče na međusobnu suradnju**. Naime, suradnja djece (različitih kompetencija, različitih kronoloških dobi i sl.) ima veliki odgojno-obrazovni potencijal, na kojem u oblikovanju aktivnosti svakako valja računati. Podsjetimo: učenje je i grupni (socijalni) proces u kojem djeca iznose i zastupaju svoja stajališta, perspektive i načine razumijevanja, o njima pregovaraju i raspravljaju te ih reorganiziraju i rekonstruiraju u procesu dvosmjerne komunikacije.

Zato nam način na koji djeca u nekoj aktivnosti surađuju, kako (i o čemu) međusobno razgovaraju, kako (zajednički) istražuju određene fenomene i rješavaju probleme, predstavljaju vrlo bitne pokazatelje kvalitete aktivnosti¹.

¹ U ovom radu uglavnom opisujemo aktivnosti s vodom, kako bismo različite kriterije kvalitete aktivnosti dali preglednije, povezane s istim materijalom. To ne znači da su u odgojno-obrazovnom procesu aktivnosti djece s vodom najvažnije (ni jedine važne), niti da se voda kao materijal prilikom polaganja stručnog ispita uopće treba koristiti. Umjesto aktivnosti s vodom, ovdje bismo mogli opisivati bilo koji drugi tip aktivnosti ili područje učenja djeteta.

Analiza i (samo)evaluacija kvalitete sudjelovanja u aktivnostima s djecom

Postoji čitav niz aktivnosti koje djeca mogu samostalno razvijati, oslanjajući se na vlastitu inicijativu i (samo)organizacijske sposobnosti, u kojima sudjelovanje odgajatelja nije potrebno, a ponekad čak nije ni poželjno. Isto tako, postoji i niz aktivnosti u kojima je izravno sudjelovanje odgajatelja u aktivnostima poželjno, ponekad čak i nužno. Izravno sudjelovanje odgajatelja u samim aktivnostima, primjerice, može se ogledati u poticanju djece na uočavanje određenih fenomena i pojava, osiguravanju pomoći djeci u rješavanju različitih problema, poticanju i olakšavanju rasprava i razumijevanja djece međusobno, u čitanju knjiga i slikovnica, u evaluaciji završenih i planiranju novih aktivnosti s djecom, ili pak 'običnoj', svakodnevnoj komunikaciji, druženju i igri s djecom. U svakom slučaju, odgajatelj u aktivnostima ne bi smio biti direktivan, neosjetljiv na signale i poruke djece, niti bi trebao inzistirati na provedbi svojih

Tumačenje 'djeca su se igrala vodom' ne govori puno o konkretnoj aktivnosti djece

Svježa životna energija i mladenačka 'otvorenost uma' odgajatelja pripravnika predstavljaju plodno tlo razvoja ove profesije jedino ukoliko su povezane s njihovim (stalno rastućim) kompetencijama.

ideja u razvoju neke aktivnosti. Jer, aktivnosti djece s ponuđenim materijalima mogu (i smiju) biti različite od ideja odgajatelja, kojima se on u pripremi tih materijala rukovodio. U tom slučaju dolazi do izražaja **fleksibilnost odgajatelja, tj. spremnost na odustajanje od očekivanog smjera aktivnosti**, u korist prihvaćanja onog kojim ga djeca povedu.

Prepoznavanje razlike između aktivnosti čijoj kvaliteti pridonosi svojim izravnim sudjelovanjem u odnosu na aktivnosti čijoj kvaliteti više pridonosi svojim neuključivanjem, jedan je od bitnih pokazatelja razine profesionalnih kompetencija odgajatelja. Evo nekoliko pitanja koja bi u tom smislu

odgajatelju mogla pomoći u samo-evaluaciji:

- Jesam li se uključivao/la u aktivnost djece? (Zašto jesam ili zašto nisam, ako jesam, s kojim ciljem?)
- Je li moja uključenost u aktivnost djece bila primjerena?
- Kako sam djecu slušao/la?
- Kako (i o čemu) sam s njima razgovarao/la?
- Što sam o djeci (o njihovom znanju, interesima, razumijevanju, mogućnostima, preferencijama) saznao/la?
- Jesam li tijekom aktivnosti poštovao/la inicijativu i prijedloge djece?
- Jesam li u razvoju aktivnosti bio/la fleksibilan/na (odstupao/la od svog

plana u korist prirodnog razvoja aktivnosti)?

- Jesam li djeci nudio/la gotova rješenja i odgovore ili sam ih poticao/la na razmišljanje i rješavanje problema?
- Jesam li djecu poticao/la na samo-procenu?
- Na koje načine sam aktivnost djece dokumentirao/la (ili na koje načine bi se to moglo činiti)?
- Jesam li imao/la uvid u cjelinu situacije tj. što rade sva (ostala) djeca?

Evaluacija i promišljanje aktivnosti

Pažljivijim promatranje djece, moguće je uočiti kako koristeći iste materijale različita djeca mogu istodobno razvijati posve različite aktivnosti, ovisno o različitim interesima, iskustvima i predznanjima. Pažljivo promatranje aktivnosti djece odgajatelju omogućuje bolje razumijevanje smisla koje te aktivnosti imaju za samu djecu, što mu može biti od neprocjenjive koristi u planiranju novih iskustava. Naime, odgajatelj može primjereno poduprijeti razvoj neke aktivnosti u mjeri u kojoj

razumije smisao koji ta aktivnost ima za dijete – kako dijete razumije temu (problem, fenomen) kojim se u aktivnosti bavi, što ga vezano za to zanima i što o tome zna.

Dobro razumijevanje onoga što su djeca u nekoj aktivnosti stvarno radila, tj. čime su se stvarno bavila, odgajatelj je mnogo korisnije u osmišljavanju i pripremi novih iskustava djece, a time i kvalitetnijoj podršci procesu njihova učenja, od općenitih opisa i površnog tumačenja akcija djece.

Primjerice, tumačenje 'djeca su se igrala vodom' ne govori puno o tome što su djeca zapravo radila (koji aspekt vode je njihovu pozornost privukao, što su u vodi ili s vodom uistinu radila), nego samo da su 'imali' vodu u aktivnosti. Zato se, primjerice, analizu aktivnosti s vodom, može potpomoći i nekim, za tu aktivnost specifičnim pitanjima:

- Jesu li djeca uočavala da neki materijali u vodi tonu?
- Jesu li uočavala da prilikom pada predmeta u vodu nastaju koncentrični krugovi?
- Jesu li uočavala da se neki materijali u vodi tope a drugi talože na dnu?
- Jesu li, prelijevajući vodu u različite posude, uočavala kako se razina (određene količine) vode može mijenjati s obzirom na oblik posude?
- Je li to s vodom uopće bila istraživačka aktivnost, ili igra u kojoj su djeca kupala lutku i npr. prala njezinu odjeću ili druge predmete?

U promišljanju mogućeg nastavka (ove ili neke druge aktivnosti), odgajatelju od koristi mogu biti neka općenita pitanja, poput:

- Čime bi se razvoj (nastavak) započete aktivnosti djece moglo poduprijeti?
- O čemu bi se s djecom (vezano za temu, problem) moglo razgovarati?
- Koja bi se nova iskustva (ljudi, situacije, materijali) vezano za temu djeci mogla ponuditi?
- Kako bi ta (nova) iskustva nastavku započete aktivnosti mogla pogodovati?
- Koju vrstu podrške nam vezano za temu mogu pružiti ostali odrasli (koligece, roditelji djece)?

Kontinuirano proučavanje stručne i znanstvene literature

Pripremu aktivnosti prilikom polaganja stručnog ispita, baš kao i organizaciju cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa vrtića, valja temeljiti na suvremenim pedagoškim idejama. O njima je u posljednje vrijeme objavljen čitav niz stručnih i znanstvenih radova, članaka, knjiga i cjelovitih studija. U području odgoja i obrazovanja, stručnu i znanstvenu literaturu potrebno je kontinuirano pratiti, čak

Prepoznavanje razlike između aktivnosti čijoj kvaliteti pridonosi svojim izravnim sudjelovanjem u odnosu na aktivnosti čijoj kvaliteti više pridonosi svojim neuključivanjem, jedan je od bitnih pokazatelja razine profesionalnih kompetencija odgajatelja.

možda i više nego u bilo kojoj drugoj profesiji ili području djelovanja čovjeka. Naime, upravo oni koji se bave odgojem i obrazovanjem, kako to tvrdi Morin (2002., 22), trebaju stajati u 'prvim redovima za doček neizvjesnog vremena koje dolazi', jer upravo za to vrijeme pripremamo djecu kojom se profesionalno bavimo. 'Stajati u prvom redu za doček' budućeg vremena, zapravo znači kontinuirano učiti, i to se posebno odnosi na mlade ljude – pripravnike u svojoj profesiji.

Naime, nove generacije odgajatelja predstavljaju potencijalnu pokretačku snagu unapređenja i daljnjeg razvoja predškolske djelatnosti. Naravno, njihova svježja životna energija i mladenačka 'otvorenost uma' predstavljaju plodno tlo razvoja ove profesije jedino ukoliko su povezane s njihovim (stalno rastućim) kompetencijama. Kompetentni mladi odgajatelji, koji znalački reflektiraju o odgojno-obrazovnoj praksi, ulijevaju optimizam i vjeru u budućnost i daljnji razvoj naše profesije. Riječ je o pripravnici, mladim profesionalcima, koje ne iznenađuje što

se od njih očekuje poznavanje suvremene literature i koji za stručni ispit ne uče iz (loše sastavljenih) tuđih skripti, nego sami sastavljaju vlastiti radni materijal kojeg koriste kao podsjetnik u učenju. Riječ je o pripravnici koji kontinuirano promišljaju i uče ne samo zato da polože stručni ispit, nego iz mnogo važnijeg razloga: jer poštuju profesiju koju su odabrali te poštuju i sebe kao profesionalce. Iz ta dva oblika poštovanja proizlazi njihovo uvjerenje da bi nepoznavanje osnovnih pojmova, tj. abecede pedagoške profesije,

bilo jednako tako uvredljivo za samu profesiju kojom se bave, kao i za njih osobno, a to si ne žele dopustiti.

Nadalje, takvi pripravnici ni od koga ne očekuju striktno propisivanje literature koju (za stručni ispit ili za svakodnevni odgojno-obrazovni rad s djecom) 'moraju' pročitati, i to iz dva razloga. Prvi (i manje bitan) jest taj što bi se eventualni popis morao iz dana u dan mijenjati i nadopunjavati, s obzirom na to da se neprestano objavljuje nova stručna literatura. No, daleko bitniji razlog je njihova svijest o vrijednosti, složenosti i odgovornosti posla kojim su se odabrali baviti, pa stručnu literaturu čitaju s interesom i iz uvjerenja kako bez nje ne samo da nema kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada s djecom, nego odgojno-obrazovnog rada nema uopće.

Literatura

1. Elliott, J. (1998.): *The Curriculum Experiment – Meeting the Challenge of Social Change*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
2. Morin, E. (2002.): *Odgoj za budućnost – sedam temeljnih spoznaja u odgoju za budućnost*. Zagreb: Educa.

pripremili smo za vas